

Sosiaalipedagogiikan päivät 2018, käytännön työpajat

1. Elämäni seikkailu (FAD)-projekti sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä

Tapio Salomäki, lehtori, TAMK, tapio.salomaki@tamk.fi

Elämykselliset elementit oppimisessa haastavat turvallisuuteen ja yhteen totuuteen rakentuvan formaalisen oppimistavan. Perinteisen koulun käytännöt eivät sisällä riittävästi seikkailukasvatukseen liittyviä elämyksiä, jotka ovat innostavia ja osallistujia voimaannuttavia. Liian moni nuori on pudonnut koulutusjärjestelmän ulkopuolelle ja samalla yhteiskunnan yhteisestä rakennusprojektista. Seikkailukasvatuksen aktiviteetit sisältävät yllätyksellisyyttä ja luovuutta, mutta samalla myös vahvaa yhdessä toimimista. Toiminta itsessäänkin on aktivoivaa, mutta yhdessä etukäteissuunnittelu ja reflektiivinen pohdinta tuovat lisäarvoa oppimiseen.

Elämäni seikkailu (FAD) on TAMK:n sosiaalipalvelujen yksikön koordinoima yritys toteuttaa Nordplus Horisontal hanke (2017-2018). Projektin keskeinen ajatus on suunnitella ja toteuttaa seikkailukasvatuksellisia aktiviteetteja lastensuojelussa oleville 9-14 vuotiaille lapsille. Ohjelman mukaisesti mukana on horisontaalisesti erilaisia organisaatioita; Lausteen perhekuntoutuskeskus Turusta, Kasvatusyhteisö Raide Akaasta, Tarton lasten turvakoti (Viro) sekä Maarjamaa Hariduskollegium Kaagerestä (Viro). Evaluoinnista vastaa Riseba yliopisto ja Victoria ammatillinen toisen asteen koulu Riikasta (Latvia). Konsultoinnin hoitaa KOTA ry Turusta.

Jo vuosikymmeniä jatkunut pitkäaikainen yhteistyömme partnereiden kanssa on luonut perustan käsityksellemme sosiaalisesta todellisuudesta Suomen lähialueilla. Projektivinen yhteistyö voi rakentua joko uhkien tai mahdollisuuksien näkökulmista. Olemme valinneet jälkimmäisen. Seikkailukasvatuksen aktiviteetit, joita hankkeessa olemme toteuttaneet tai ovat vasta suunnitteluvaiheessa ovat lastensuojelussa oleville lapsille innostavia ja heidän arkeaan tukevia. Projektin on tarkoitus myös vahvistaa partnereiden sosiaalisen ympäristön hallintaa ja innostaa löytämään arjesta lapsen kehitystä tukevia elementtejä myös projektin jälkeenkin.

Seikkailukasvatukseen liittyy läheisesti erilaiset riskit. Epävarmuudessa toimimisen vastapainoksi tarvitaan myös jotain pysyvää. Pestalozzi korosti kodin merkitystä ja voimaa. Ei liene sattuma, että Muumipappa lähti seikkailemaan turvallisesta Muumilaaksosta. Elämäni seikkailu- projektin Suomen osuudessa haimme vauhtia Muumilaaksosta ja tulevassa Viron seikkailuosuudessa aktiviteettien narratiivisuus kietoutuu Lotte- hahmon seikkailujen siivittämänä.

2. Afgaaninuorten luontotyöpajat Ranualla

Leena Välimaa, leena.valimaa@lapinamk.fi

Marja Uusitalo, marja.uusitalo@luke.fi

Anna-Leena Rusanen, anna-leena.rusanen@edu.ranua.fi

Ranualaiset maahanmuuttajanuoret ovat osallistuneet luontotyöpajoihin PoLut-hankkeessa. Hankkeen tarkoituksena on mm. kehittää ja arvioida luontolähtöisiä menetelmiä maahanmuuttajien koututtamiseen. Työpajapäivissä nuoret ovat kokeilleet erilaisia luontoaktiviteetteja ja tutustuneet luonnon eri käyttömuotoihin.

Nuoret kutsuvat sinut mukaan ”polulle”. Sen varrelle on kerätty asioita, joita pojat ovat kohdanneet työpajoissa. He haluavat jakaa ja rikastuttaa omia kokemuksiaan keskustelemalla niistä kanssasi. Samalla sinulla on mahdollisuus samaistua maahanmuuttajanuorten kokemuksiin Lapista ja voit kenties oppia ja oivaltaa jotain uutta suomalaisesta luonnosta.

Nuoret ovat pitäneet työpajojen aikana myös valokuvapäiväkirjaa kokemuksistaan. He kokoavat kuvista näyttelyn Ranuan kirjastolle. Näyttely on avoinna kesäkuun ajan. Lapin ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat ovat videoineet työpajoja. Valokuvanäyttelystä ja videoista saat myös ensimäkuä tässä.

3. Voimavararyhmä

Jaana Vanhala, vastaava ohjaaja, jaana.vanhala@sosped.fi

Simulaatio yhdestä *Kainuun Kulttuuripaja Marilynin* ryhmistä. Kulttuuripajatoiminnassa koulutetaan mielenterveyskuntoutujia ohjaamaan luovien alojen toiminnallisia ryhmiä toisilleen (esim. maalaus, auton tuunaus, frisbee-golf, bändi, anime, jne.). Toiminnan tarkoituksena on 18–35-vuotiaiden haastavassa elämäntilanteessa olevien henkilöiden tukeminen merkityksellisen, omaehtoisen ja toiminnallisen tekemisen kautta. Vahvuuslähtöinen malli auttaa kuntoutujia löytämään itselleen sopivia välineitä elämäntavoitteidensa toteuttamiseksi. Toiminta auttaa heitä vahvistamaan omaa elämänlaatuaan kohentavia asioita, laajentamaan sosiaalisten suhteidensa piiriä sekä hakemaan opiskelu- ja työpaikkoja tai jatkamaan keskeytyneitä opintoja.

4. Miesten kansalaistalo Mattila sosiaalipedagogisen toiminnan areenana

Juha Santala, lehtori TAMK, juha.santala@tamk.fi

Sote-uudistuksessa muutetaan koko hyvinvointipalvelujen toimintaympäristöä. Muutosta tehdään terveyspalveluiden näkökulmasta ja myös sosiaalipalveluja medikalisoidaan. Sote-uudistuksen seurauksena julkishallinnollinen sosiaalityö saattaa entisestään etäännyä sosiaalityön historiallisesta perustehtävästä ihmisten kohtaamiseen perustuvana auttamistyönä. Myös sen merkitys institutionaalilena lähipalveluna alueyhteisöissä heikentyy. Tarve ihmisten kohtaamiseen perustuvalla sosiaalityölle ei kuitenkaan katoa ja kolmannen sektorin onkin voimistettava otettaan sosiaalityön teoriasta ja puolustettava sosiaalista ihmisten arjessa ennen kuin sekin medikalisoidaan.

Työpajassa esitellään käytännön esimerkein sosiaalipedagogisen teorian mukaista toimintaa käytännössä ja selitetään millä tavalla toimimalla luodaan muutosta tukevia yhteisöjä. Esimerkkiyhteisönä esitellään Tampereen Settlementin Miesten kansalaistalon toimintaa, jota on tavoitteellisesti kehitetty vaihtoehtoisena toimintatapana medikalistiselle ja yksilöivälle palvelujärjestelmälle.

Kaiken takana on teoria eli ajatukset paremmasta yhteiskunnasta ja muutokseen johtavasta pedagogiikasta. Mattilan toiminta perustuu settlementiliikkeen arvoihin, joita ovat arjen keskellä toteutuva lähimmäisenrakkaus, yhteisöllisyys ja erilaisten ihmisten välinen yhteistyö. Keskeiset kehittämisen lähtökohdat ovat sosiaalipedagogisessa sosiaalityössä, yhteisösosiaalityössä ja uudenaikaisessa miestyössä.

Kaiken ydin on dialogi. Sosiaalipedagogisessa työssä dialogia ei pidetä asiakas- tai muutostyön välineenä eikä sen tavoitteet rajoitu työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen luomiseen. Mattilassa ei ole asiakkaita ja asiantuntijoita tai auttajia ja autettavia, vaan kansalaisia ja yhteisön jäseniä, jotka Mattilan tapauksessa ovat miehiä. (Freire 2016.)

Olemme huomanneet, että muutosta tukeva sosiaalipedagoginen työ edellyttää uudenlaista miestyötä. Perinteisessä feminismissä miessukupuolisuus nähdään usein etuoikeutena suhteessa naiseen. Vaikutusvaltaisten miesten asemaa tarkastellessa kompastutaan kuitenkin helposti hyvinvointiharhaan. Tosiasiassa mies on yhteiskunnassamme yhtä aikaa sekä huipulla että pohjalla. (Ohsalo 2016.)

Perinteisessä miestyössä ja myös sosiaalityössä mies nähdään usein ongelmana, joissa työntekijä on auttaja ja asiakas autettava (Peitsalo 2008). Kärjistettynä asiantuntijat auttavat miesreppanoita ongelmissaan. Mattilassa mies ei ole ongelma, vaan jokainen mies on arvokas voimavara, jota Mattilan hyvinvointia tukeva ilmapiiri ruokkii kasvamaan täyteen potentiaaliinsa.

5. Treenikehä rasismia vastaan

Raimo Vähänikkilä, lehtori, Lapin AMK, raimo.vahanikkila@lapinamk.fi

Simppojen kanssa treenikehään puuttumaan rasismiin.

Rasisminvastaisella viikolla 19.–25.3.2018 edistetään yhdenvertaisuutta ja korostetaan yksittäisen ihmisen vastuuta toimia oikein rasisisessa tilanteessa. Jokainen kantaa vastuun omista asenteistaan ja valinnoistaan

Tule simppojen (simulaationäyttelijöiden) kanssa treenikehään (<https://www.eirasismille.fi/>) Rasismiin puuttumisen treenikehä (SPR) on kaikille sopiva, iloinen ja energinen työpaja, joka hyödyntää toiminnallista Forum-teatterimenetelmää. Treenikehässä osallistujat oppivat tunnistamaan rasismia ja saavat tietoa ja kokemuksia siihen puuttumisesta. Painopisteenä ovat arkipäiväiset vuorovaikutustilanteet esimerkiksi julkisilla paikoilla.

Erityisesti vuorovaikutustaidot ja ihmisen kohtaaminen sekä asiakkaiden avuntarpeen tunnistaminen ovat hyvinvointialalla tärkeitä taitoja työelämässä. Mutta hienotkaan robotit, digiloikat ja kalliit tietokoneohjatut simulaattorinuket eivät voi korvata aitoa ihmiskontaktia. Simulaationäyttelijät

vastaavat tähän aitouden tarpeeseen. Sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksessa on tarvetta simulaationäyttelijöille, jotka mahdollistavat opiskelijoille aidon asiakaskontaktin simulaatioympäristössä

Lapin ammattikorkeakoulussa on meneillään jo kolmas *simulaationäyttelijöiden koulutusryhmä "Simppe"*. Kyseessä on noin puolen vuoden mittainen koulutus, jossa henkilöt saavat valmiudet näyttellä ja toimia erilaisissa asiakas/potilasrooleissa aina koulutuksen vaiheen ja opintokokonaisuuden mukaan.

Simulaationäyttelijäkoulutukseen on valittu aivan tavallisia, eri-ikäisiä ihmisiä, miehiä ja naisia, jotka ovat olleet halukkaita toimimaan potilaan tai asiakkaan roolissa sosiaalialan ja hoitotyön opiskelijoille. Koulutus koostuu neljästä lähijaksosta ja niiden väliin jäävistä "käytännön harjoitteluista", jossa näyttelijät harjoittelevat asiakkaan/potilaan roolissa olemista erilaisissa asiakastyötilanteissa.

Koulutuksessa perehdytään draaman ja teatterin menetelmiin, mutta ei tehdä pelkästään näytelmiä yleisölle vaan simulaationäyttelijä opiskelijat tutkivat ja hyödyntävät omia kokemuksiaan ja elettyä elämäänsä roolien rakentamisessa yhdessä osallistujien kanssa. Koulutusaikana kontaktijaksojen välillä osallistutaan aitoihin simulaatio-tilanteisiin. Lapin amk:n koulutuksessa harjoitellaan simulaationäyttelijänä toimimista: oman roolien ottamista, roolissa toimimista, improvisaatiota sekä roolin luomista simulaatio-tilanteisiin. Tärkeää ovat myös keskustelu- ja palautteenantotaidot, omista kokemuksista puhuminen, toisen tilanteeseen meneminen, ja kuunteleminen. Koulutuksen suorittanut saa valmiudet toimia asiakas- ja potilasnäyttelijänä Lapin amk:n simulaatio-opetuksessa.

Arja Honkakoski on (2017) väitöskirjassa Taiteen ja sosiaalisen työn rajalla - kohtauspaikkana draama todennut, että *mahdollisuus on enemmän kuin todellisuus Gadamer (2000)*. Tästä mahdollisuuksien yhteisestä tilasta (common third) avautuu simulaation, draaman ja soveltavan teatterin avulla uusia näkökulmia ja oppimismahdollisuuksia myös suvaitsevaisuuden ja ihmisarvon puolustamiseen.

6. Kemistä-kotiutumispelityöpaja

Päivi Muranen, lehtori, Lapin AMK, paivi.muranen@lapinamk.fi

Yhteinen kaupunki-hanke kutsuu pelaamaan hankkeessa kehitettyä lautapeliä yhdessä Kemiin muuttaneiden kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden kanssa.

Kemistä-kotiutumispelin tavoitteena on pelillisin keinoin edistää paikallisväestön ja maahanmuuttajien keskinäistä vuorovaikutusta, lisätä yhteisöllisyyttä ja vahvistaa suomen kielen osaamista. Yhteisöllisesti kehitetyssä lautapelissä ratkotaan vähintään kahden hengen joukkueissa neljänlaisia tehtävätyyppejä:

1. Kaupungintalolle sijoittuvat tiedolliset kysymys-vastaus-tyyppiset tehtävät
2. Sauvotalolle sijoittuvat yhteistoiminnalliset tehtävät
3. Sauvosaaren kentälle sijoittuvat keholliset tehtävät
4. Kulttuurikeskukseen sijoittuvat ilmaisuun ja improvisaatioon liittyvät tehtävät